

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Пташенко С. І., Славінська І. В.

Статтю присвячено дослідженню адміністративно-правовим відносин, які виникають у сфері соціального захисту поліцейських. Встановлено, що Національна поліція України є одним із вагомих та необхідних державних інститутів у сучасних умовах, яка займає одне з визначальних місць та реалізує правоохоронну функцію, виконує колосальне коло завдань, включаючи захист прав та свобод громадян.

У статті досліджено наукові погляди щодо дефініції адміністративно-правові відносини, таким чином встановлено, що адміністративно-правові відносини, є одним із видів відносини у сфері соціального захисту громадян. З'ясовано, що адміністративно-правові відносини регулюються нормами адміністративного права. Досліджені особливості адміністративно-правових відносин, що регламентують соціальний захист поліцейських.

Аргументовано, що правовідносини у сфері соціального захисту поліцейських - це відносини, що виникають на підставі норм права між суб'єктами, які наділені правами та обов'язками, які спрямовані на виконання законодавчо закріплених соціальних гарантій з метою забезпечення належних умов праці поліцейським, надання державної підтримки їм та членам їх сімей, які потребують правової, морально-психологічної, матеріальної та фінансової допомоги.

Доведено, що соціальний захист поліцейських є комплексним концептом і його впровадження та контроль за виконанням забезпечується на всіх визначених державою рівнях.

Досліджено положення чинного законодавства України, нормативно-правові акти, наукові дослідження та практику використання законодавства щодо соціального захисту поліцейських, виявлені проблемні питання правовідносин у сфері соціального захисту поліцейських. Зроблені висновки, що акцентувати увагу необхідно на соціальному захисті поліцейських та усуненні прогалин у вітчизняному законодавстві, це надасть можливість забезпечити повноцінне функціонування реформованих та новостворених підрозділів Національної поліції України.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, соціальний захист, право, забезпечення, законодавство, Національна поліція України.

Ptashenko S. I., Slavinska I. V. Administrative and legal relations arising in the sphere of social protection of police officers

The article is devoted to the study of administrative and legal relations arising in the sphere of social protection of police officers. It was determined that the National Police of Ukraine is one of the important and necessary state institutions in modern conditions, which occupies one of the key places and implements the law enforcement function, performs a wide range of tasks, including the protection of the rights and freedoms of citizens.

The article examines the scientific views of the definition of «administrative-legal relations». It has been established that one of the types of administrative-legal relations are relations in the field of social protection of citizens. It was found that administrative-legal relations are regulated by the norms of administrative law. Peculiarities of administrative and legal relations regulating the social protection of policemen are studied.

It is argued that legal relations in the field of social protection of police officers are relations that arise on the basis of legal norms between subjects who are endowed with rights and obligations, which are aimed at the implementation of legally established social guarantees with the aim of ensuring proper working conditions for police officers, providing state support to them and their family members who need legal, moral and psychological, material and financial assistance.

It has been proven that the social protection of police officers is a complex concept and its implementation and implementation control is ensured at all levels determined by the state.

The provisions of the current legislation of Ukraine, regulatory legal acts, scientific research and the practice of applying legislation regarding the social protection of police officers were studied, problematic issues of legal relations in the field of social protection of police officers were identified. It was concluded that more attention should be paid to the social protection of police officers

and the elimination of gaps in domestic legislation, which will provide an opportunity to ensure the full functioning of the reformed and newly created units of the National Police of Ukraine.

Key words: *administrative and legal relations, social protection, law, provision, legislation, National Police of Ukraine.*

Постановка проблеми. Національна поліція України є найбільш численною складовою правоохоронної системи країни. Соціальний захист поліцейських є головним напрямом у правоохоронній реформі та має свою специфіку, яка передбачає виконання професійних обов'язків, пов'язаних з підвищенням ризиком та безпекою. Пріоритетним завданням раціонального реформування системи суспільно-економічних заходів соціального захисту співробітників Національної поліції України є створення ґрунтовної законодавчої бази, що відповідатиме сучасним міжнародним критеріям та вимогам суспільства.

Стан дослідження. Дослідженням адміністративно-правових відносин сфери соціального захисту поліцейських займалися такі вчені правники, як: В. Авер'янов, К. Бугайчук, Н. Вапнярчук, О. Джафарова, Д. Денищук, М. Іншин, Р. Калюжний, О. Клипа, П. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, І. Крицак, О. Кузьменко, О. Лавріненко, Д. Марусевич, О. Музичук, В. Олефір, О. Панова, О. Погорілець, С. Шатрава, В. Шкарупа та ін.

Наукові розробки проблематики щодо забезпечення соціального захисту працівників поліції проводили сьогочасні науковці: О. Клипа, Д. Маручевич, К. Бугайчук, К. Ізбаш, С. Шатрава, О. Джафарова, Д. Денищук, І. Крицак, О. Погорілець, М. Руденко.

Наразі ми продовжуємо дослідження адміністративно-правових відносин, які виникають у зазначеній проблематиці соціального захисту поліцейських [14, 17].

На даний час у вітчизняній науці соціального забезпечення відсутні комплексні дослідження щодо адміністративних відносин сфери соціального захисту працівників поліції в Україні та їх вирішення на законодавчому рівні.

Метою статті є дослідження адміністративно-правових відносин, що виникають у сфері соціального захисту поліцейських.

Виклад основного матеріалу. В системі інституту адміністративного права провідне місце належить адміністративно-правовим відносинам, у яких найбільше відображаються соціальні, правові норми права та їх зв'язок.

У широкому значенні правові відносини являють собою суспільні відносини, які регулюються нормами права та є наслідком дії норм права. Правові відносини - це форма соціальної взаємодії суб'єктів права, учасники якої мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки, які забезпечені державою [11, с. 115].

Звернемося до етимології визначення дефініції адміністративно-правових відносин. Велика українська юридична енциклопедія надає визначення адміністративних правових відносин - під якими необхідно розуміти результат регулюючого впливу адміністративно-правових норм на суспільні відносини, внаслідок чого вони перетворюються на правові відносини. Інакше кажучи, адміністративно-правові відносинами це суспільні відносини, які врегульовані адміністративно-правовими нормами [7, с. 2].

Автори підручника «Курсу адміністративного права» слушно зазначають, що соціальна взаємодія публічної адміністрації та об'єктів публічного управління, виникає на основі адміністративно-правових норм та має на меті дотримання прав і свобод громадян, належного функціонування громадянського суспільства і держави, учасники якої наділені суб'єктивними правами та юридичними обов'язками. Адміністративно-правові відносини мають структуру, яка характеризується взаємопов'язаністю всіх її складових компонентів. До них відносять суб'єкти правовідносин, об'єкти, юридичні факти та зміст правовідносин. Адміністративно-правові відносини - це врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, в яких їх сторони (суб'єкти) взаємозв'язані й взаємодіють шляхом здійснення суб'єктивних прав і обов'язків, встановлених і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами» [9, с. 96].

У наукових дослідженнях немає єдиного тлумачення щодо дефініції адміністративних правових відносин. Сучасний науковець В. Галунько визначає, що адміністративно-правові відносини відображають вплив адміністративно-правових норм на учасників публічного управління між якими створюються постійні правові зв'язки публічно-владного характеру [6, с. 37].

Л. Коваль вважає, що при здійсненні державного управління суспільні відносини є предметом адміністративного права [8, с. 6].

Як вважає А. Макаренко адміністративно-правові відносини - це урегульовані нормами адміністративного права відносини, що виникають у суспільстві, а їх учасники наділені взаємними

правами та обов'язками, що гарантовані адміністративно-правовими нормами [10, с. 44].

На думку Ю. Битяка адміністративно-правові відносини - це відносини у сфері державного управління, сторони наділені правами і обов'язками, які регулюються нормами адміністративного права [5, с. 57].

Науковий дослідник Е. Шевченко вважає, що адміністративно-правові відносини регулюються нормами адміністративного права за принципом «влада-підпорядкування» взаємовідносин, що виникають у сфері публічного управління, між суб'єктами адміністративного права реалізуючи їхні суб'єктивні права та юридичні обов'язки [12, с. 1119].

Як бачимо, адміністративно-правові відносини це різновид правових відносин, які характеризуються наступними особливостями:

- суспільні відносини, які регулюються нормами адміністративного права;
- постійною стороною завжди виступає державний орган, суб'єкт публічної адміністрації, який наділений владними повноваженнями відповідно до чинного законодавства;
- суб'єкти мають правами та обов'язками субординаційного характеру;
- завжди виражають публічно-правовий інтерес;
- адміністративно-правові відносини виникають за ініціативи сторони, яка має права та обов'язки державного органу або посадової особи, визначеною діючим законодавством;
- сторона, яка порушила свої обов'язки притягується до юридичної відповідальності органами з відповідними повноваженнями та можливістю вжиття заходів адміністративного примусу [15, с. 65].

Комплексне поняття «соціальний захист поліцейських» забезпечується на всіх визначених державою рівнях.

Серед документів, що становлять правову основу соціального захисту поліцейських, необхідно виокремити наступні: Конвенцію про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення [1], Конвенцію про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника [2], Конвенцію про рівноправність громадян країни та іноземців і осіб без громадянства у галузі соціального забезпечення [3], Конституцію України, Закони України: Про Національну поліцію [4], Про Дисциплінарний статут Національної поліції України, Про державні соціальні стандарти та державні соціальні

гарантії, Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Основи законодавства України про охорону здоров'я,

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги [13], Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту військовослужбовців, поліцейських та деяких інших осіб [16], Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги [20], постанови Кабінету Міністрів України Про затвердження Положення про Національну поліцію та Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції, накази Міністерства внутрішніх справ України: Порядок та умови виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та здобувачам вищої освіти закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, Про затвердження порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з поліцейськими та ін.

Основний законодавчий документ Закон України «Про Національну поліцію» визначив основні засади соціального захисту поліцейських, а саме: розділ IX Соціальний захист поліцейських: ст. 91 Службовий час і час відпочинку поліцейських, ст. 92 Відпустки поліцейських, ст. 93 Обчислення тривалості відпусток поліцейських, ст. 94 Грошове забезпечення поліцейських, ст. 95 Медичне забезпечення поліцейських, реалізація права цих осіб на біологічне батьківство (материнство), ст. 96 Житлове забезпечення поліцейських, ст. 97 Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського, ст. 98 Особи, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги, ст. 99 Розміри одноразової грошової допомоги, ст. 100 Призначення і виплата одноразової грошової допомоги, ст. 101 Підстави, за яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються, ст. 102 Пенсійне забезпечення поліцейських, ст. 103 Навчання дітей поліцейських, ст. 104 Захист прав та законних інтересів працівників поліції [4].

У Закон України «Про Національну поліцію» внесено значну кількість змін, що позитивно впливають на суспільні відносини в період воєнного стану.

Так, статтю 94 доповнено частиною шостою: поліцейським, захопленим у полон або

заручникам, а також інтернованим у нейтральних державах або зниклим безвісти за особливим обставин, зберігаються виплати в розмірі посадового окладу за останнім місцем служби, оклад за спеціальним званням, надбавка за вислугу років та інші щомісячні додаткові види грошового забезпечення постійного характеру. Сім'ям поліцейських щомісячно сплачується грошове забезпечення та додаткові виплати, що визначено Міністром внутрішніх справ України [13].

Норма статті стосовно грошового забезпечення та надбавок до нього не поширюється на випадок, якщо поліцейський добровільно здався в полон або самовільно залишив місце несення служби.

Наступні зміни внесені до статті 95 Медичне забезпечення поліцейських, реалізація права цих осіб на біологічне батьківство (материнство), а саме: у період дії воєнного стану поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я будь-якої форми власності (частина 10); доповнено частиною одинадцятою наступного змісту: у період дії воєнного стану поліцейські, які беруть безпосередню участь у бойових діях або забезпечують здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, або виконують свої службові завдання в районах воєнних (бойових) дій, користуються правовими і соціальними гарантіями, встановленими абзацом десятим пункту 1 статті 11 Закону України Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей [18].

Також внесено зміни до статті 97 «Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) втрати працездатності поліцейського». У пункті 3 частини 1 визначені випадки при яких інвалідність поліцейського настає внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), який отримав на період виконання ним покладених службових обов'язків, що пов'язані з виконанням завдань із забезпечення національної безпеки і оборони, з метою відсічі та стримування збройної агресії російської федерації, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, якщо поліцейський протягом шести місяців несення служби, або після його звільнення з міліції або поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті [13];

До пункту 5 внесені зміни, які вказують на те, що поліцейський у разі отримання поранення (контузії, травми або каліцтва) під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із

здійсненням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, чи в період дії воєнного стану під час безпосередньої участі в заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку із збройною агресією проти України, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності [13].

Крім того, статтю 97 доповнено новою частиною такого змісту: поліцейський має право скласти в письмовій довільній формі особисте розпорядження на випадок своєї загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги особі (особам) за її вибором, визначивши розмір частки таких осіб у відсотках (далі - особисте розпорядження). Справжність підпису на особистому розпорядженні засвідчує керівник органу (закладу, установи) поліції або нотаріус. Оригінал особистого розпорядження зберігається в особовій справі поліцейського, який його склав. Порядок та строки передачі поліцейським оригіналу особистого розпорядження керівнику органу (закладу, установи) поліції для зберігання в особовій справі визначаються Кабінетом Міністрів України. Поліцейський має право у будь-який час скасувати особисте розпорядження або скласти нове. Кожне нове особисте розпорядження скасовує дійсність попереднього. Заборонено розголошувати зміст особистого розпорядження до встановлення факту загибелі (смерті) особи, яка його склала [13].

Статтю 101 доповнено частиною другою наступного змісту: одноразова грошова допомога не призначається особі, яка умисно позбавила життя чи вчинила замах на особу, яка має відповідно до цього Закону право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги, або притягалася до адміністративної чи кримінальної відповідальності за вчинення правопорушення стосовно загиблої або померлої особи, за рішенням суду, яке набрало законної сили.

У призначенні та виплаті одноразової грошової допомоги може бути відмовлено або її виплата припинена чи призупинена особі, щодо якої рішенням суду, яке набрало законної сили, встановлено факт ухиляння від виконання обов'язку

щодо утримання загиблої або померлої особи за її життя.

За наявності спору між особами, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги, або між особами і органами, уповноваженими призначати та здійснювати виплату одноразової грошової допомоги, щодо права на її призначення та отримання, органом уповноваженим здійснювати виплату одноразової грошової допомоги, призупиняє її виплату до вирішення спору в судовому порядку та набрання судовим рішенням законної сили [16].

Висновки. Правовідносини у сфері соціального захисту поліцейських - це відносини, що виникають на підставі норм права між суб'єктами, наділеними правами та обов'язками, які спрямовані на реалізацію законодавчо закріплених соціальних гарантій з метою забезпечення належних умов праці поліцейським, надання державної підтримки їм та членам їх сімей, які потребують правової, морально-психологічної, матеріальної та фінансової допомоги.

Література

1. Конвенція про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення. № 157. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.993_012 (дата звернення 15.06.2024).
2. Конвенція про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника № 128 : набула чинності 01 листоп. 1969 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.993_326 (дата звернення 15.06.2024).
3. Конвенція про рівноправність громадян країни та іноземців і осіб без громадянства у галузі соціального забезпечення № 118 (набула чинності: 25 квітня 1964) URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.993_017 (дата звернення 15.06.2024).
4. Про Національну поліцію: Закон України 02 липн. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 15.06.2024).
5. Адміністративне право : підручник / за заг. ред. Ю.П. Битяка. Харків ; Право, 2020. 392 с.
6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В.В. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
7. Адміністративно-правовий статус. Велика українська юридична енциклопедія. У 20 т. Т. 5. Адміністративне право. Харків : Право, 2020. С. 88-91.
8. Коваль Л. В. Адміністративне право України : курс лекцій Київ. 1994. 154 с. 9. Курс Адміністративного права : підручник / за ред. В.В. Коваленка. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 808 с.
10. Макаренко А. В. Адміністративне право : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Київ, 2008. 264 с.
11. Теорія держави і права: навч. посіб. / за заг. ред. В. Шкарупи. Херсон: ХЮІ ХНУВС, 2007. 280 с.
12. Шевченко Е. О. Визначення поняття адміністративно-правових відносин з урахуванням пріоритетного значення та ролі в них суб'єкта адміністративного права (на прикладі адміністративного суду). *Форум права*. 2011. № 1. С. 1116-1122. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_1_180.pdf. (дата звернення 15.06.2024).
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги: Закон України від 09 грудн. 2023 р. № 3515-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3515-IX#Text> (дата звернення 15.06.2024).
14. Пташенко С. І., Ізбаш К. С. Сучасний стан нормативно-правового регулювання соціального захисту поліцейських в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 4. С. 77-81.
15. Ткаченко І. М. Поняття, зміст та структура правовідносин у сфері соціального захисту громадян. *Вісник Академія праці, соціальних відносин і туризму*. 2020, № 3-4. С. 62-69.
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту військовослужбовців, поліцейських та деяких інших осіб: Закон України від 06 вересн. 2023 р. № 3379-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3379-20#Text> (дата звернення 15.06.2024).
17. Ізбаш К.С., Пташенко С.І. Елементи механізму адміністративно-правового регулювання соціального захисту працівників національної поліції України *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 287-289.
18. Проект Закону про внесення змін та доповнень до деяких законів України з метою забезпе-

Правове забезпечення адміністративної реформи

чення прав учасників війни на біологічне посттравматичне батьківство/материнство: від 08. вересн. 2022 р. № 8011. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2098721>.

19. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист: від 04.12.2023 р. № 10313. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2117344>.

20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги: Закон України від 9 грудн. 2023 р. № 3515-IX. URL: <https://xp--80aagahqwyibe8an>.

[com/ukrajiny-zakony/zakon-ukrajini-pro-vnesennya-zmin-deyakih-2023-108796.html](https://ukrajiny-zakony/zakon-ukrajini-pro-vnesennya-zmin-deyakih-2023-108796.html).

Пташенко С. І.,

аспірантка

Одеського державного університету

внутрішніх справ

Славінська І. В.,

науковий співробітник відділу організації наукової

діяльності відділення організації наукової роботи

Одеського державного університету

внутрішніх справ